

Korte levensbeschrijving van de zalige Johannes, overste (kathêgoumenos) van de heilige berg Sinai, bijgenaamd de (rechts)geleerde (scholastikos), die de geestelijke tafelen (pneumatikai plakés) heeft geschreven, namelijk de heilige Ladder (hagia klímax)¹.

1. Welke stad deze man Gods heeft voortgebracht en opgevoed voordat hij zijn leven van atleet en asceet begon, kan ik niet met stelligheid en nauwkeurigheid zeggen. Maar welke stad hem thans herbergt en met goddelijk voedsel onthaalt, maakt de grote apostel Paulus ons kenbaar. Want ook hij (Johannes) behoort stellig tot het hemelse Jeruzalem, waar de Kerk van de eerstgeborenen is. "Wier vaderland, zegt hij, in de hemel is" (Fil 3,20). Daar wordt hij verzadigd met een onstoffelijke waarneming (*aisthêsis*) van dingen die nooit verzadigen, schouwt hij de ongeziene schoonheid en ontvangt hij het waardige loon voor zijn zweetdruppels en ontvangt als moeiteloos geschenk in ruil voor zijn inspanningen het hemelse erfdeel. Eeuwig danst hij met hen "wier voet voortaan staat op een rechte baan" (Ps 25,12). Hoe de prijzenswaardige deze gelukzaligheid bereikte, ga ik nu zeggen.

2. Toen hij naar de leeftijd van het lichaam 16 jaar was, droeg hij zichzelf aan Christus op als een welbehaaglijk en aangenaam offer (cf Fil. 4,18), door op de berg Sinai het juk van het monnikschap op zich te nemen en door vanaf zijn verblijf zelve op de zichtbare plaats, meen ik, gericht en geleid te worden naar de onzichtbare God. Daar omhelsde hij ook de vreemdelingschap (*xeniteia*), als beschermster (*prostatis*) van de geestelijke meisjes². Door middel van haar wierp hij alle onwelvoeglijke vrijpostigheid (*parrhêsia*) van zich af. Door de sierlijke nederigheid er bij te nemen, verbande hij eveneens vanaf zijn intrede (in het monnikenleven) de duivel van de zelfgenoegzaamheid (*autareskos*) en het zelfvertrouwen (*oikeiopistos*) uit zichzelf. Door zijn nek te buigen en in de Heer te vertrouwen op de vader, die hem aanvaard had, als op een soort uitmuntende stuurman, stak hij zonder gevaar de trage en moeilijke branding van het leven over. Zo volkomen was hij gestorven aan de wereld en zijn eigen wil (*thelêmata*), dat zijn ziel waarlijk op een redeloos en willoos

wezen geleeke, en geheel bevrijd was van haar natuurlijke eigenheid³. En toch had hij kennis gemaakt met de hele kring van wereldse wijsheid (*sophia egkyklios*⁴) eigengemaakt⁵, alvorens deze hemelse onkunde te beoefenen⁶. Dit is wel merkwaardig (*paradoxos*), want de aanmatiging van de wijsbegeerte is grotendeels vreemd aan de nederigheid in Christus.

3. Zo leefde hij gedurende tenminste negentien jaar en verwierf de kamprijzen van de zalige onderdanigheid (*hypotagê*). Toen de heilige grijsaard, zijn novicenmeester, eindelijk zijn leven verwisseld had, verliet ook hij het monasterium (*exerchomai*) en trok naar het strijdperk van de stilheid (*hesychia*), terwijl hij diens heilige gebeden bij de hand had als machtige wapenen om de bolwerken van de satan te slechten (cf 2 Kor 10,4). Hij koos een eenzame verblijfplaats voor zijn worsteling – Thola was de naam van de plaats –, op vijf mijl afstand van de kerk (*Kyriakon*) (van het monasterium)⁷. Daar voltooide hij veertig jaar zonder verslapping, in vurige minne en verteerd door het altijd brandende vuur van de goddelijke liefde. Wie is in staat en bekwaam om de inspanningen (*ponos*), die hij daar volbracht, met woorden te verheerlijken en te bejubelen? Hoe kan openlijk gesproken worden over iemand wiens ganse inspanning onzichtbaar en zonder getuigen gezaaid werd? En toch laten we, vertrekkende van enkele bijvoorbeeld geringe feitjes, luisteren naar de volmaakt heilige levenswijze van de driewerf heilige.

4. Hij at al wat iemand die onder gelofte leeft, zonder blaam te verdienen, is toegestaan, maar dan een heel klein beetje, zodat hij daardoor zowel de opgeblazenheid als de hoorn van de eigenwaan (*oiêsis*) zeer wijs eronder hield. Want door de kleine hoeveelheid enerzijds onderdrukte hij totaal de begerige heerseres⁸ en door middel van voedseltekort riep hij haar toe: "Zwijg, hou je mond" (Mt 4,39). Anderzijds maakte hij de tirannie van de ijdelheid (*kenodoxia*) tot slaaf, door een beetje te eten van alles. Daarenboven doofde hij door eenzaamheid (*erêmia*) en de verwijdering van het gezelschap (*asynousia*) van de mensen de vlam van die vuuroven⁹, zodat deze tenslotte tot as herleid en dan buiten werking gesteld was. De aanbidding van de afgodsbeelden¹⁰ versloeg de moedige moedig door Gods genade en door gebrek aan het noodzakelijke. De dood van de ziel die elk uur kan plaats vinden en haar verlamming¹¹, richtte hij op door haar te prikken met de angel van (de gedachte aan) de dood. Volgens door de bevrijding van de gehechtheid, of wellicht ook

door de ervaring (*aisthêsis*) van het onstoffelijke, verbrak hij de boei van de droefgeestigheid (*lypê*)¹². En even te voren was reeds door het zwaard van de onderdanigheid de dwingeland van de wraaklust¹³ gestorven. Door zijn lichaam binnen te houden en nog meer door zijn woorden in te houden doodde hij de op een spin gelijkende bloedzuiger, namelijk de ijdelheid¹⁴. En wat verder nog? De kampprijs behaald door de overwinning over de achtste hartstocht¹⁵, de uiterste uitzuivering van de Godvijandige hoogmoed¹⁶. Hij, Besalel¹⁷ omwille van zijn onderdanigheid (*hypakoê*), maakte daarmee een aanvang, maar de Heer van het hemels Jeruzalem bracht de voltooiing ervan, door zijn dienaar te bezoeken met zijn aanwezigheid en de nederigheid tegen haar (= de hoogmoed) te verheffen. Zonder deze nederigheid zal de duivel en zijn horde niet uitgezuiverd worden.

5. Waar moet ik bij het vlechten van deze krans, waarmee ik bezig ben, de bron van zijn tranen plaatsen? Een gave slechts bij enkelen aangetroffen. De geheime werkplaats daarvan bestaat ook nu nog altijd: een uitermate kleine grot, gelegen in een uitspringende rots en aan de voet van een berg, enerzijds zover af van zijn eigen kluis en elke andere dat de oren van de ijdele roem kunnen gestopt worden, anderzijds tot de hemel reikend door de jammerkreten en de aanroepingen en dergelijke meer, die erin weerklonken, zoals die kunnen worden waargenomen bij mensen die met een zwaard worden doorstoken, met brandijzers gefolterd of van hun ogen beroofd. Hij nam slechts zoveel slaap als nodig was om de kern van zijn verstand niet door nachtwaken te schaden. Alvorens te gaan slapen bad hij veel gebeden (*euchomai*) en legde hij zijn gedachten vast op schrijftafeltjes. Dit was voor hem de enige muilband voor de lusteloosheid (*akêdia*). Heel zijn levensloop was voortdurend gebed (*proseuchê*) en onvergelijkelijke liefde (*erôs*) tot God. Want Hem stelde hij zich nacht en dag voor ogen in de zuivere spiegel van zijn reinheid, en van Hem wenste hij niet, of liever om het beter uit te drukken, kon hij niet verzadigd worden.

6. Geprikkeld door de ijver van deze goddragende vader verlangde een van hen die in eenzaamheid (*monêrês bios*) leefden – zijn naam was Mozes – om zijn leerling te mogen worden en door hem te worden ingewijd in de ware wijsbegeerte¹⁸. Hij smeekte hem met aandrang en maakte daarbij gebruik van vele vaders als bemiddelaars. Gesteund door hun smeebeden zette hij de zalige onder druk, en tenslotte werd hij door hem aan-

genomen. Eens legde de heilige vader hem op om vruchtbare aarde ergens vandaan te gaan halen voor het kweken van groenten. Mozes kwam op de aangeduide plaats en voerde zijn opdracht zonder dralen uit. Maar snel verraste hem het heetst van de middag en een verzengende hitte deed de plaats gloeien als een oven. Het was daarenboven juist de laatste maand¹⁹. Mozes zakte door de knieën, doodop van het kruien, en hij begreep dat hij een beetje rust moest nemen. Hij strekte zich uit onder een geweldig rotsblok en vanzelfsprekend, viel hij in slaap. Maar de menslievende God wil niet dat zijn trouwe dienaars in een of ander opzicht te lijden hebben. Welnu, Mozes verkeerde in levensgevaar, en zoals gewoonlijk, ontrukte God hem eraan. Hoe, dat ga ik nu zeggen.

7. Onze grote vader Johannes zat in zijn kluis en onderhield zich, zoals steeds, met zichzelf en met God, toen hij door een vreemd soort lichte sluimer overmand werd. Hij zag een eerbiedwaardig iemand hem wekken. Deze hekelde om zo te zeggen, zijn slaap en zei: "Johannes, hoe kunt u onbekommerd slapen, terwijl Mozes in gevaar verkeert?" Terstond kwam hij tot zichzelf en wapende zich met het gebed voor zijn leerling (*phoîtêtes*). Toen hij (=Mozes) tegen de avond terug was, vroeg hij of hem niets ergs of onverwachts was overkomen. Hij antwoordde: "Een geweldig rotsblok had mij bijna samengeperst en volkomen verpletterd, terwijl ik in een diepe slaap eronder lag, als ik niet uw stem had menen te horen. Ik schoot overeind en vol ontsteltenis sprong ik van die plaats weg. En onmiddellijk daarna zag ik hoe dat rotsblok zich losmaakte en op de grond plofte". Werkelijk nederig van geest als hij was, deelde hij hem niet mee van zijn visioen, maar dankte God en bezong Hem in het geheim met krachtige kreten van liefde.

8. De man Gods was ook geneesheer van onzichtbare kwetsuren. Een monnik, Isaäk geheten, werd hevig door de demon van de vleselijke liefde gekweld en was helemaal ten einde raad van moedeloosheid. Hij rende naar die grote man toe en openbaarde hem met weklachten en onder tranen de strijd die in zijn binnenste woedde. Vol bewondering voor diens geloof en nederigheid zei hoogstbewonderenswaardige man hem: "Broeder, laten we samen bidden. Voorzeker zal de goede en barmhartige God aan onze smeekbede (*hikesia*) niet voorbijzien". Zo deden ze, en toen de smeekbede (*hiketêria*) nog niet ten einde en de zieke nog voorovergebogen op zijn gezicht lag, voldeed God

aan het verlangen (*thelêma*) van zijn dienaar, om te bewijzen dat de profeet David ook hierin de waarheid sprak (cf Ps 144,19)²⁰. De slang van het vlees ging ervan door, getemd door de zweepslagen van een werkzaam gebed. De zieke, die bemerkte dat hij van zijn ziekte bevrijd was en voortaan niet meer werd lastiggevallen, was buiten zichzelf van verbazing, en hij bracht dank aan de God die hem verheerlijkt had samen met de dienaar die verheerlijkt was.

9. Deze onvolprezen vader openbaarde het woord van de genade (*charis*) rijkelijk aan hen, de aanwezigen, en stortte de stromen van de leer (*didaskalia*) onbeperkt en overvloedig over hen uit. Toen werden enkele boosaardige mensen door afgunst gestoken en zij beraamden zovele nuttige resultaten te verijdelen en noemden hem praatvaar en prietprater. Maar hij wist dat hij alles vermocht in Christus die hem kracht verleende (cf Fil 4,12) en wilde wie tot hem kwamen opvoeden tot wat nuttig was niet alleen door het woord, maar veeleer door te zwijgen en door de wijsbegeerte van de werken²¹, zodat hij naar het schriftwoord "het voorwendsel ontzenuwde van wie een voorwendsel zochten" (2 Kor 11,12). Daarom begon hij een zekere tijd te zwijgen, en stopte voortaan de honingdruppels-distillerende stroom van zijn onderrichtend betoog. Hij oordeelde dat het beter was de liefhebbers van het goede, die hij misschien ook door zijn zwijgen zou kunnen helpen, een weinig te benadelen, dan die eigenwijze rechters nog meer te prikkelen en hen op te zwepen tot de boosheid. Vandaar dat deze zelf zijn terugtrekking en gematigdheid gingen respecteren, en tegelijkertijd zagen wat een bron van nuttige leer zij gestopt hadden en van hoeveel schade voor allen zij de oorzaak geworden waren. Zij werden nu zijn smekelingen en verzochten hem, samen met de anderen, om het woord van zijn lering, en om niet door zijn zwijgen hen te benadelen die in zijn woorden hun redding zochten. En terstond gaf hij, die niet wist tegen te spreken, toe en hij hernam op dezelfde wijze zijn vroegere handelwijze.

10. Zo dan verbaasd dat hij in alle goede daden allen overtrof, dwongen allen samen hem met geweld om, als een nieuwe Mozes²², de leiding (hegemonia) over broeders op zich te nemen. Zo plaatsten zij de lamp, om zo te zeggen, terug op de vroegere kandelaar (cf Lc 8,16), zij die goede kenners waren in die materie. En zij werden in hun verwachtingen (*elpis*) niet bedrogen. Want ook hij trok naar de berg en ging binnen in de

ontoegankelijke duisternis (cf Ex 24,13), ontving de door God geschreven wetgeving tot de aanschouwing (theôria), terwijl hij langs geestelijke trappen opsteeg. Hij opende zijn mond voor het woord van God en haalde de Geest in (Ps 118,131) en deed een goed woord opwellen (Ps 44/45,2) uit de goede schat van zijn hart (Lc 6,45).

11. Zo bereikte hij de grens van het zichtbare leven als leider (hodigia) van de Israëlieten²³, de monniken. Hierin verschilde hij van Mozes dat hij veilig en wel is opgegaan naar het hemelse Jeruzalem (Gal 4,26), wat aan Mozes, ik weet niet hoe, voor het aardse Jeruzalem bedrogen uitkwam²⁴. Van mijn woorden getuigen allen die genoten hebben van zijn geestelijk onderricht. Velen zijn gered en worden nu nog altijd gered. De beste getuige van de redding en tevens van de wijsheid van de wijze is de nieuwe David²⁵. Maar getuige is ook onze goede herder Johannes²⁶, op wiens nadrukkelijk verzoek de grote man de berg Sinai op geestelijke wijze tot bij ons afdaalde, om als een andere, nieuwe Godschouwer²⁷ ons de door God beschreven tafelen te tonen, die aan de buitenkant de leer bevatten over het doen (*praktika*) en aan de binnenkant die over de beschouwing (*theôrêtika*)²⁸.

Vermeldingen bij monnik Anastasios²⁹.

1. Eens bezocht abt Martyrios, die abt van Johannes was, de grote Anastasios. Toen deze hem zag, sprak hij tot abt Martyrios: "Zeg me eens, abt Martyrios, waar komt deze knaap vandaan? En wie heeft hem de kruin geschoren?" Hij antwoordde hem: "Hij is uw dienaar, vader, en ik heb hem geschoren³⁰". Daarop sprak hij: "Wel, wel, abt Martyrios, wie zou geloven dat u een overste van de Sinai geschoren hebt!" En de heilige vergiste zich niet, want veertig jaar later werd hij onze overste³¹.

2. Een andere keer nam zijn meester, abt Martyrios, dezelfde Johannes mee naar de grote Johannes van Saba, die verbleef in de woestijn van Goeda³². Zodra de grijsaard hem zag, stond hij op, nam water en waste de voeten van abt Johannes, waarna hij diens handen kuste. Maar de voeten van abt Martyrios waste hij niet. Zijn leerling Stefanos³³ vroeg hem waarom hij dat gedaan had. Hij zei tot hem: "Geloof me, kind, wie deze jongen is, weet

ik niet, maar ik heb een overste van de Sinaï ontvangen en de voeten van de overste gewassen”.

Ook abt Stratégios voorspelde op de dag dat abt Johannes, twintig jaar oud, de kruinschering ontving, dat hij een grote ster zou worden³⁴.

3. En inderdaad, op de dag dat hij overste werd, waarop er ongeveer zeshonderd gasten uitgenodigd waren, zag hij tijdens de maaltijd een kaalgeschoren persoon, op joodse wijze in een licht gewaad gehuld, rondlopen en met gebiedende stem bevelen geven aan de koks, de econoom, de beheerders van de voorraden en de andere dienaars. Nadat de mensen vertrokken waren en de dienaars zaten te eten, zocht men diegene die overal rondgelopen en bevelen had gegeven, maar men vond hem niet. Toen zei de dienaar Gods, onze heilige vader Johannes tot ons: “Laat maar. Heer Mozes deed niets bijzonders met op zijn eigen plaats te dienen”³⁵.

4. Eens heerste er in het gebied van Palestina een droogte. Op aandringen van de bewoners bad hij en er barstte een rijke regen los. Dit mogen we echt geloven, want “De Heer zal de wil doen van wie Hem vrezen en hun smeekbede verhoren” (Ps 144,19)³⁶.

5. Men moet weten dat Johannes Climacus een broer had, de bewonderenswaardige abt Georgios³⁷, die hij nog tijdens zijn leven tot overste van de Sinaï aanstelde, terwijl hij zelf de stilte inging, want de wijze man had deze altijd reeds beschouwd als zijn bruid. Toen onze tweede Mozes, de hoogheilige overste Johannes, op het punt stond naar de Heer te vertrekken, stond abt Georgios wenend naast hem en zei: “Zie, u laat mij alleen en u vertrekt. Ik heb gebeden dat u mij zou laten voorgaan, want ik ben niet bekwaam genoeg om de gemeenschap te weiden, mijn heer. En nu laat ik u voorgaan”. Abt Johannes zei: “Treur niet en maak u geen zorgen. Als ik tot de Heer vrij mag spreken: ik zal u nog geen jaar na mijn dood laten voltooien”. En zo is het ook geschied. Nog geen tien maanden later vertrok ook hij naar de Heer³⁸.

Brief van abt Johannes, higoemeen van Raïthoe, aan Johannes, de bewonderenswaardige higoemeen van de berg Sinai, bijgenaamd "(rechts)geleerde", en ook later omwille van zijn geschrift "van de Ladder" genoemd.

Aan de uitmuntendste en engelgelijke vader der vaderen en leraar bij uitnemendheid: ik, zondaar, Johannes, higoemeen van Raïthoe. Gegroet in de Heer.

1. Wij nietige mensen kennen uw in de Heer nooit wijfelende, allen overtreffende gehoorzaamheid, die daarenboven gesierd is met alle deugden, die u beoefent om bij het u door God toevertroude talent een bij te verdienen (cf Mt 25,11-30). Daarom richten wij u volgende verzoek met in ons achterhoofd het schriftwoord dat zegt: "Ondervraag uw vader en hij zal het u melden, uw oudsten, en zij zullen het u zeggen" (Dt 32,7).

2. Daarom richten wij ons tot u, als tot een gemeenschappelijke vader van allen, meer ervaren dan allen in ascese en scherpzinnigheid en de bekwaamste leraar. Door middel van deze brief van ons vallen wij voor u neer en wij smeken uw uitzonderlijke deugdzaamheid, om ons, onwetenden, toe te zenden al wat u in uw Godsschouwing, zoals eertijds Mozes, op deze zelfde berg hebt geschouwd, en het kostbare boek, zoals de door God geschreven tafelen, door u naar ons gestuurd aan te bieden tot onderricht van het nieuwe Israël, ik bedoel van hen die zopas weggetrokken zijn uit het Egypte van het verstand en de zee van het leven. Zoals u dan, in de plaats van met een staf, met uw van God sprekende tong op de zee wonderen hebt verricht, vind het zo ook nu niet beneden uw waardigheid, daar u erom gevraagd wordt, alles wat het monnikenleven betreft systematisch uiteen te zetten, zoals een groot leraar, naar waarheid, zonder dralen en glashelder, tot redding van hen die deze engelachtige levenswijze gekozen hebben. Houd onze woorden niet voor naar de mond praten of vleierij, maar wees daarvan overtuigd dat wij zeggen wat door allen duidelijk gezien, gekend is en gezegd wordt.

3. Daarom vertrouwen we dus in de Heer spoedig te mogen ontvangen en in onze armen te drukken, de kostbare karakters op de tafelen gegrift, waarop wij onze hoop stellen. Zij wijzen waarachtig de weg aan allen die ze zonder dwaling willen volgen, zoals een ladder reikend tot de poorten van de hemel en die ongeschonden en ongedeerd hen die ze verkozen hebben doet opstijgen, terwijl zij ongehinderd trekken langs de geesten van de boosheid: de wereld-beheersers van de duisternis en de vorsten van de lucht (cf Ef 6,12).

Want indien Jakob, ofschoon hij een herder van schapen was, zulk vreeswekkend visioen omtrent de ladder aanschouwd heeft, hoeveel te meer zou dan niet de leider van redelijke schapen, nu niet in een visioen maar in waarheid aan allen een feilloze opgang naar God wijzen?

Vaarwel in de Heer, Hoogvereerde Vader.

Brief met het antwoord

Johannes groet Johannes

1. Wij hebben uw geëerde brief, die uw eerbiedwaardig en hartstochtloos (*apathês*) leven en uw zuiver en nederig hart waardig is en die u liet toekomen aan ons, hoewel arm en behoeftig in deugden, ontvangen, uw brief of liever uw opdracht en bevel dat onze krachten te boven gaat.

2. Dat is nu waarlijk iets voor u, en typisch voor uw heilige ziel, dat u een verhandeling, die onderricht en een vermaning geeft, vraagt aan ons, ongestudeerden en onwetenden in woord en daad. Want het is een gewoonte van u ons altijd in uzelf voorbeelden te geven van nederigheid. Toch willen wij dit erop zeggen: Als wij geen vrees hadden en het geen groot gevaar betekende om het juk van de heilige onderdanigheid, de moeder van alle deugden, van ons af te werpen, dan zouden wij tegen het gezond verstand in, niet aangedurfd hebben aan te pakken wat onze krachten te boven gaat. U, wonderbare vader, u die deze vraag gesteld hebt, u moest, ja, u moest eigenlijk in de leer gaan bij de mensen die wél goed onderlegd zijn, want wij behoren nog maar tot de leerlingen.

3. Maar daar de goddragende (*theophoros*) vaders onder ons en

zij die ingewijd (*mystos*) zijn in de ware kennis, de onderdanigheid (*hypakoê*) zo bepalen: zonder dralen gehoorzaam zijn aan hen die opleggen wat onze krachten overschrijdt, zie, daarom slaan wij ter ere Gods geen acht op ons onvermogen, maar hebben we stoutmoedig de hand geslagen aan wat onze krachten te boven gaat. Niet om iets voor te houden dat voor u nuttig zal zijn, of om te verduidelijken wat u niet beter weet dan wijzelf, goddelijke en heilige overste. Want het is mijn overtuiging en waarschijnlijk ook die van ieder weldenkend mens, dat het oog van uw geest (*dianoia*) zuiver is van alle aardse en duistere invloed, dat het zich onbelemmerd richt op het goddelijk licht en erdoor bestraald wordt.

4. Maar, wat ik reeds zei, daar ik beducht ben voor de dood, gevolg van de ongehoorzaamheid (*parakoê*) en door haar als het ware gedreven naar de gehoorzaamheid (*hypakoê*), heb ik met vrees en liefde mij aan uw alheilig bevel onderworpen als een welwillend onderdanig (*hypêkoos*) man. En als onnutte dienaar van een beroemd schilder heb ik met mijn geringe en onbeduidende kennis en met mijn stotterende uitspraak, alleen met inkt in één toon de omtrek geschetst van de woorden ten leven, terwijl ik het aan u, knapste en aanvoerder van alle leermeesters, overlaat er een fraaie vorm aan te geven, de kleuren aan te brengen en het ontbrekende aan te vullen, zoals bij de aanvulling van de geestelijke wet.

5. Natuurlijk zenden wij dit werkstuk van ons niet aan u, welneen, dat zou getuigen van een uiterste dwaasheid, want u bent bekwaam in de Heer om niet alleen de anderen, maar ook ons te bevestigen in een gedrag overeenkomstig de goddelijke leer. Neen, ik zend dit, allergeleerdste van de leraren, aan de door God geroepen gemeenschap, die samen met ons uw onderricht geniet. Door hun gebeden als door een soort geestelijke verwachtingen opgetild uit mijn onkunde hijs ik de zeilen van mijn pen en geef ik het roer van het woord in de handen van de goede stuurman Christus en met een dringend gebed begin ik dit werk voor hen en in opdracht van u.

6. Ik bid dat ieder die zich buigt over deze verhandeling, indien hij er mogelijkwijze iets nuttigs in vindt, de vrucht ervan dankbaar moge toeschrijven aan onze goede overste (*epistatês*) en ook aan God moge vragen dat de beloning aan ons gegeven wordt omdat we die taak ondernomen hebben en alleen daarvoor zonder te kijken naar wat er gezegd wordt, want dit is

waarlijk van geringe waarde en overvol van alle onwetendheid en ongeletterdheid, maar dat hij genoeg mag nemen met de bedoeling van de schenker, zoals naar het schriftwoord (Mc 12,42 en Lc 21,2)³⁹ met de bedoeling van de weduwe. Want God schenkt het loon niet naar de veelheid van de gaven en de inspanningen, maar naar de vurigheid van de wil.

De ladder van de opgang naar God

Aan hen die willen dat hun namen opgeschreven worden in het Boek des Levens wijst voorliggend boek duidelijk de beste weg voor de wedloop. Bij het lezen zullen wij vaststellen dat het een onfeilbare handleiding verschaft aan die uitvoeren wat er staat en dat het ons onkwetsbaar bewaart voor elk struikelblok. Het richt voor ons een ladder op, reikend van het aardse tot het heilige der heiligen en toont ons de God van liefde steunend op de top zelve. Deze ladder is het, denk ik, die Jakob, de overwinnaar van de hartstochten, aanschouwd heeft, toen hij lag te rusten op het bed van de ascese⁴⁰. Laten wij, ik smeed u, ijverig en gelovig langs deze geestelijke weg die de hemel doorkruist opstijgen. De aanvang ervan is wel de verzaking aan het aardse, maar het eindpunt: de God van de liefde.

NOTEN BIJ DE VITA VAN JOHANNES CLIMACUS

1. De schrijver van deze zeer beknopte, maar betrouwbare levensschets is een monnik van Raithoe, Daniël. Chr.Wa.
2. Het verstand (nous) is het deel van de mens dat geschapen is om God te kennen, tegenover het lichaam en de ziel. Deze laatste is het beginsel van leven. De meisjes zijn de gedachten die door de vreemdelingschap als het ware van de wereld zijn afgesloten, zoals de jonge meisjes in het gezin thuis moeten blijven tot ze uitgehuwelijkt worden. Zie VS Arsenius 44, (Mon Cah 10-11), p. 40-41. De geestelijke meisjes zijn de gesteltenissen van de ziel die de vreemdelingschap (xeniteia) als zijnde verborgen en door niemand gezien, maar als jonge meisjes in hun eigen huis opgesloten door hun eigen gesteltenis, weet in het oog te houden. Het is dus juist als hij de vreemdelingschap (xeniteia) beschermster (prostatis) noemt, daar zij de bewaker is van de deugden.s
3. De ziel heeft als eigenschap vrij te willen. Chr.Wa.

4. 'Cyclisch' (egkyklios) wordt de kennis genoemd die gaat door heel de opvoeding, heel de muziek en heel de flexie; ofwel de grammatica, de poëtica, de retorica, de filosofie, de mathematica en alle kunst en wetenschap, omdat de geleerden die materie doorlopen als een cirkel (kyklos). Het is dus wonderbaar, zegt de auteur, hoe hij, ofschoon hij die profane opvoeding gekregen heeft, zich plaatst onder een boerse en ongeletterde leermeester. Want de opgeblazenheid van de profane filosofie staat ver van de nederigheid, is de goddelijke filosofie vijandig, daar deze overweging is van de dood en geheel en al basis is van nederigheid.s

5. De wereldse studie bestond in het volgen van de verschillende cursussen in taalkunde, letterkunde, welsprekendheid, wijsbegeerte, wiskunde, kunsten en wetenschappen. Het is niet duidelijk hoe Johannes reeds zijn studies voltooid kon hebben voor hij in het klooster trad. Hij was immers toen pas 16 jaar. Chr.Wa.

6. Door in de leer te gaan bij een ongeletterde vader. Chr.Wa.

7. Men verwijst naar een grot op een afstand van twee uur gaans van het klooster. De ingang van de grot is zeer nauw en de grot zelf is laag. De omgeving biedt geen enkele aantrekkelijkheid, alleen twee wilde Johannesbroodbomen. Men heeft van de grot een kleine kapel gemaakt ter ere van de heilige. Chr.Wa.

8. Daniël gaat de deugd van Johannes laten zien in tegenstelling tot alle acht hoofdondeugden. De eerste ondeugd is de gulzigheid, de vraatzucht, de "begerige heerseres". Chr.Wa.

9. De onkuisheid, de wellust is de tweede hoofdondeugd. Chr.Wa.

10. De hebzucht is de derde. Chr.Wa. Hij noemt aanbidding van afgoden de hebzucht ofwel de liefde voor lekker toe bereide spijzen waaruit instemming met de hartstochten en met de dromen voortkomt. Alleen de barmhartigheid van God samen met zelfbeheersing kan die verdrijven. s

11. De lusteloosheid (akêdia) is de vierde.

De lusteloosheid (akêdia) is de dood van ieder uur, die ieder uur de monnik bezoekt. Hij noemt haar dood van ieder uur of verslapping (paresis) of willoos elders of verlamming of zwakte. Na haar gedood te hebben door de prikkel van de gedachte aan de dood doet hij de ziel opstaan door ze tot de ijver van de goddelijke werken te prikkelen. s

12. De zesde, de droefgeestigheid (lypê). Chr.Wa.

13. De toorn, de vijfde, van plaats verwisseld. Chr.Wa.

14. De zevende. De ijdelheid is een bloedzuiger, omdat zij aan elke deugd de waarde ontnemt, en een spin, omdat men ongemerkt in haar net valt. Chr.Wa. De ijdelheid noemt hij de op een spin gelijkende bloedzuiger van de ijdelheid, want zoals de bloedzuiger het bloed van het lichaam onverzadigbaar drinkt, zo ook vernietigt de ijdelheid het leven van de ziel, namelijk de deugd en de kennis (gnôsis). En zoals de spin het bloed uitperst van die heten te vliegen, zo ook heeft ook hij (Jo.Cl.) door de stilheid (hêsychia) de slechte gedachten van de eigenwaan (oiêsis) gedood. s

15. De hoogmoed noemt hij de achtste, want als achtste hartstocht werd ze gerangschikt door de vaders in de acht slechte gedachten, namelijk de

hartstochten. Kampprijs noemt hij de zeer moeilijke uitzuivering van de hoogmoed, namelijk de hartstochteloosheid, die door gehoorzaamheid en inwoning van de heilige Geest tot stand gebracht wordt. De eerste plaats gaf hij aan de vreemdelingschap (xeniteia) de tweede aan de zelfbeheersing (egkrateia) en vervolgens plaatst hij de onthechting van de gulzigheid (gastrimargia) en van de lusteloosheid (akedia) en van de wrok (mnēsikakia) en van de hartstochtelijke gehechtheid (prospatheia) en van de ijdelheid (kenodoxia). s

16. De hoogmoed is de ernstigste hoofdondeugd, de meest geestelijke, die van de duivel tegenover God en die van de eerste mens, die God gelijk wilde worden. Alle andere ondeugden betreffen iets in de mens, de hoogmoed stelt de mens tegenover God. Chr.Wa.

17. Besalel werd op Gods geving door Mozes aangewezen om de verbondstent te ontwerpen en te vervaardigen (Ex 31,1-11). Zo was Johannes de architect van zijn aardse tent, waarin God zijn woonplaats had. Maar die tent bleef onvolmaakt. De enige volmaakte tent sloeg de Mensenzoon op, toen Hij een aards lichaam aannam. In die tent heerst de ware nederigheid, die de hoogmoed tenietdoet. De onderdanigheid aan een geestelijke vader is het begin van de nederigheid en het begin van de uitroeiing van de hoogmoed. De ware kluisenaar heeft eerst onder gehoorzaamheid gestaan en zal ernaar streven altijd iemand tot geestelijk leider te hebben. Chr.Wa.

18. Sôphronios haalt in een voetnoot een uitspraak van de heilige Nilus van Ancyra aan: "De ware wijsbegeerte is een morele gesteltenis, die de ware kennis van de Zijnde verheerlijkt". Chr.Wa. s

19. Het kerkelijk jaar begon op 1 september. Het was dus augustus.

20. De Heer zal de wil doen van wie Hem vrezen en hun smeekbede verhoren. Chr.Wa.

21. Door tot nadenken te stemmen over de betekenis van de werken die hij verrichtte. Chr.Wa.

22. Het ligt voor de hand dat men op de Sinai Johannes vergeleek met Mozes en hem een tweede Mozes noemde. De conclusies hieruit volgen. Chr.Wa.

23. Zinspeling op Jezus' woord tot Natanaël: "Ziedaar een Israëliet, in wie geen bedrog is" (Joh 1, 47). Chr.Wa.

24. Mozes mocht het land van belofte alleen van verre zien. Hij zag dus niet de latere hoofdstad Jeruzalem. Chr.Wa.

25. Onbekende persoon, waarschijnlijk een leerling van Johannes die zich bekeerde. Chr.Wa.

26. De abt van Raithoe. Zie de Briefwisseling. Chr.Wa.

27. Weer de historische Mozes. Chr.Wa.

28. De twee grote facetten van het gebedsleven: de praktikê en de theoretikê. Chr.Wa.

29. De volgende passages werden reeds door Migne afgedrukt, maar zij zijn ontleend aan de "Verhalen van de monnik Anastasios over de vaders van de Sinai". Deze zijn uitgegeven door Fr. Nau in Oriens Christianus 1902, 58-89 onder de titel: "Le texte grec des récits du moine Anastasios sur

les saints pères du Sinai". Van de veertig verhalen meestal zeer kort en wonderlijk, gaan er enkele over Johannes Climacus. Deze Anastasios is zeker niet de grote Anastasios, bisschop van Antiochië en auteur o.a. van de beroemde "Gids" (Hodêgos). De verhalen die Johannes betreffen werden aanleiding tot een twistvraag omtrent het sterfjaar van Johannes. Chr.Wa.

30. Door de kruinschering werd iemand monnik. Chr.Wa.

31. Deze passage is ontleend aan verhaal 34, p. 80 Chr.Wa.

32. Goeda zou ongeveer 20 km van het Sint-Katarinaklooster verwijderd liggen. Kr.Wa

33. Ignatios houdt hem voor Stefanos de Kappadociër. Chr.Wa.

34. Deze passage is ontleend aan verhaal 6, p. 63. Chr.Wa.

35. Deze passage is ontleend aan verhaal 7, p. 64. Chr.Wa.

36. Deze passage komt niet voor in de verhalen van de monnik Anastasios en heeft waarschijnlijk niets met Johannes Climacus te maken. Zijn naam komt niet voor en de vermelding van Palestina verbaast ons alleen maar. Chr.Wa.

37. Volgens Anastasios zou deze Georgios bisschop geweest zijn. Chr.Wa.

38. Deze passage is ontleend aan verhaal 32, p. 79. Chr.Wa.

39. De weduwe schonk slechts twee penningen, met de bedoeling echter om alles te geven. Zo is wat Johannes schrijft, niet veel waard op zich, maar hij heeft de bedoeling er alles van zichzelf in te leggen. Chr.Wa.

40. Waarom Jakob de vertrapper van de hartstochten wordt genoemd, is niet duidelijk. Het bed van de ascese duidt wellicht op de steen die hij onder zijn hoofd legde. Zie Gn 28,10. Chr.Wa.

Ascetische verhandeling van Abt Johannes higoemeen¹ (kathêgoumenos) van de monniken op de berg Sinai, welke hij gestuurd heeft aan Abt Johannes, higoemeen van Raïthoe.

Deze verhandeling is ingedeeld in dertig hoofdstukken, gelijkend op trappen van een ladder die wie hen bestijgen opvoeren van de laagste trap tot de hoogste. Daarom heet dit boek ook

L a d d e r

Ἰωάννου τοῦ Σιναίτου Κλίμαξ τοῦ
παραδείσου

Eerste Trap: Ascetische verhandeling over de gewelddadige verzaking (apotagē²) aan het lichtzinnige leven en over het opzoeken van de eenzaamheid (anachôrêsis).

1. ³ Onze goede, meer dan goede, algoede God en Koning – het is immers goed met God te beginnen, als men zich tot Gods dienaren richt – heeft alle door Hem geschapen redelijke wezens vereerd met de waardigheid van de vrije wil (*autexousiotês*). Sommigen van hen nu zijn zijn vrienden, anderen trouwe, anderen onnutte dienaars (cf Lc 17,10). Sommigen zijn volledig van Hem vervreemd (*apoxenôd*). Weer anderen tenslotte zijn, ofschoon ze zwak zijn, toch tegenstanders.

2. Wij, onwetenden, heilige vader, menen dat bij uitstek (*kyriôs*) vrienden van God zijn de Hem omringende intelligente en onlichamelijke wezens⁴, dat trouwe dienaars zijn, zij die zonder talmen en integraal zijn alheilige wil volbracht hebben en volbrengen, dat onnutte dienaars zijn, al wie er groot op gaan het goddelijk doopsel te hebben mogen ontvangen, maar die de met Hem gesloten verbintenissen niet oprecht zijn nagekomen. Als van God vervreemden en als zijn vijanden zullen wij beschouwen allen van wie wij zien dat ze niet gedoopt zijn of een vals geloof aanhangen⁵, terwijl zijn bestrijders zij zijn die niet alleen Gods gebod negeren en van zich afwerpen, maar ook zij die hen, die Gods gebod nakomen, hevig bestrijden.

3. Daar nu elk van de hiervoor genoemde categorieën een eigen en aangepaste verhandeling vergt, heeft het voor ons, ongestudeerden, geen nut om nu over deze allen uit te weiden. Maar kom, kom, laten wij nu onze hand, die hun onwaardig is, in een gehoorzaamheid, die geen onderscheiding maakt (*adiakritos*), uitstrekken naar de trouwe dienaars van God, die ons godvruchtig noopten en gelovig dwongen. Laat ons de pen voor de uiteenzetting opnemen die hun kennis ons aanreikt. Laten we deze pen dopen in hun sombere (cf Lc 24,17) en tevens stralende⁶ nederigheid, en laten we haar rusten op hun gave (*leios*)⁷ en blanke⁸ hart als op een soort papier, of beter, als op geestelijke stenen tafelen⁹ en Gods uitspraken nauwkeurig optekenen. Laten wij zo spreken.

4. God is van allen die tevoren vernoemd werden, van allen het leven en van allen het heil: van gelovigen en ongelovigen, van rechtvaardigen en onrechtvaardigen, van godvruchtigen en goddelozen, van wie in de ban zijn van hun hartstochten (*empathês*) en van wie van hun hartstochten bevrijd (*apathês*) zijn, van monniken en wereldlingen, van wijzen en onwetenden, van gezonden en zieken, van jongeren en mensen op gevorderde leeftijd, zoals de uitstorting van het licht, het zien van de zon en de opeenvolging van de seizoenen. Dat kan ook niet anders, want "er is geen aanzien des persoons bij God" (Rom 2,11; Ef 6,9)¹⁰.

5. ¹¹De goddeloze (*asebês*) is een redelijk, sterfelijk wezen, dat vrijwillig het leven ontvlucht, en zijn eigen Schepper, die altijd is, als niet bestaande beschouwt.

6. ¹²Wetsovertreder (*paranomos*) is hij die de wet, die van God komt, met zijn eigen slechte gesteltenis interpreteert (cf Rom 1,18) en meent in God te geloven, alhoewel hij een godvijandige ketterij aanhangt.

7. ¹³Christen zijn is navolging (*mimêma*) van Christus voor zover een mens dat vermag, in woorden en in daden en in gedachte, terwijl hij correct (*orthôs*) en onberispelijk gelooft in de heilige Drie-eenheid¹⁴.

8. ¹⁵Vriend van God (*theophilês*) is hij die deel heeft aan alle natuurlijke (*physikos*) en zondeloze dingen en niet nalaat het goede dat in zijn vermogen ligt te doen.

9. ¹⁶Zelfbeheersing (*egkratês*) bezit hij die midden tussen bekoeringen, valstrikken en verwarring (*thorybos*) verkeert, en uit alle macht de gedragingen tracht na te volgen van wie zich van de drukte (*thorybos*) bevrijd hebben.

10. ¹⁷a. Monnik is hij die de orde en de conditie (*katastasis*) van de lichaamlozen (*asômatos*; engel) verwezenlijkt in een stoffelijk en bezoedeld lichaam.

b. Monnik is hij die zich alleen houdt aan de geboden van God, op ieder ogenblik, op iedere plaats en in iedere aangelegenheid.

c. Monnik is voortdurend geweld¹⁸, de natuur aangedaan, en onafgebroken bewaking van de zintuigen

d. Monnik is een zuiver (*hêgnismenos*) lichaam, een reine mond en een verlicht verstand.

e. Monnik is een in smart gedompelde ziel, die zich verdiept in de voortdurende herinnering aan de dood, of zij wakker is of slaapt.

11. Zich terugtrekken uit de wereld (*anachôrêsis kosmou*) is vrijwillige haat en verloochening van de natuur, om wat boven de natuur is te bereiken.

12. Al wie de dingen van het leven met enthousiasme hebben verlaten, hebben dat ongetwijfeld gedaan of omwille van het komend Koninkrijk, of wegens hun vele zonden, of omwille van hun liefde tot God. Als geen van deze drie genoemde motieven¹⁹ hen hierin geleid heeft, heeft hun zich terugtrekken (*anachôrêsis*) geen zin. Hoe dan ook, onze goede Scheidsrechter wacht op de afloop van onze wedloop wat hij ook weze²⁰.

13.²¹ Dat hij die zich uit de wereld heeft teruggetrokken (*exerchomai*) om de last van zijn zonden kwijt te raken, hen navolge die vóór de graftomben buiten de stad neerzitten (*kathêmai*), en dat hij geen einde make aan zijn hete en vurige tranen en aan de geluidloze weklachten van zijn hart²², totdat hij met eigen ogen ziet dat Jezus is gekomen, de steen der verharding van zijn hart heeft afgewenteld, en Lazarus, onze geest (*nous*), van de banden van de zonden heeft bevrijd en de engelen, zijn dienaars, heeft bevolen: "Maak hem los uit zijn hartstochten (cf Joh 11,44) en laat hem vertrekken naar de gelukzalige hartstochtloosheid (*apatheia*)." Als hij zo niet handelt, dient zijn zich terugtrekken voor niets.

14. Als wij Egypte²³ en de Farao willen verlaten en ontvluchten, hebben²⁴ ook wij beslist een Mozes nodig als middelaar tussen God en ons, opdat hij voor ons, staande tussen ascese (*praxis*) en beschouwing (*theôria*), zijn handen naar God uitstrekt, opdat wij, door deze gids geleid, door de zee van onze zonden trekken en de Amalek van onze hartstochten voor ons op de vlucht jagen (cf Ex 17, 8-13). Zij werden misleid zij die op zichzelf betrouwen en zich inbeeldden helemaal geen gids (*prohêgoumenos*) nodig te hebben²⁵.

15. Zij, die uit Egypte zijn getrokken, hadden Mozes tot leider, zij die uit Sodom zijn gevlucht, een engel (cf Gn 19,1-16). De eersten gelijken op hen die de hartstochten van de ziel²⁶ genezen met de hulp van geneesheren, dat zijn zij die uit Egypte wegtrokken. De tweeden gelijken op hen die zich van de onzuiverheid (*akatharsia*) van hun erbarmelijk lichaam verlangen te ontdoen, waarvoor zij de hulp behoeven van een engel, ofwel van iemand die op een engel gelijkt, om mij zo uit te drukken. Want overeenkomstig met de (graad van) ontsteking van onze wonden hebben wij een zeer deskundige arts nodig.

16.²⁷Ja waarlijk geweld (*bia*)²⁸, en onophoudelijke pijnen (cf Mt 11,12) hebben zij nodig die ondernemen in hun lichaam naar de hemel op te gaan, en vooral in de beginstadia van hun verzaking (*apotagê*), totdat onze genotzuchtige aard en ons ongevoelig hart in de toestand worden gebracht van liefde tot God (*philotheia*) en reinheid (*hagnismos*) door duidelijke rouwmoedigheid (*penthos*).

17. Want waarlijk zware inspanning, ja, zware inspanning is het, en veel en ondraaglijk is de bitterheid, en vooral voor wie zich nalatig gedragen, totdat we onze hond, die graag bij de slager binnengaat en vraatzuchtig is, ons verstand namelijk, veranderen in een op waakzaamheid en reinheid gericht verstand, door eenvoud (*haplotês*), diepe afwezigheid van toorn (*aorgêsia*) en zorgzaamheid (*epimeleia*). Laten wij niettemin moed vatten, wij, mensen vol hartstochten (*empathês*) en machteloos, en met een onwankelbaar geloof onze zwakheid en het onvermogen van onze ziel aan Christus aanbieden en voor Hem belijden. Dan zullen wij zeer zeker zijn hulp krijgen, ook meer dan wij verdienen, mits we ons steeds weer in de diepte van de nederigheid storten.

18. Allen die zich begeven in deze schone, maar harde²⁹ en benauwende, hoewel tevens lichte strijd, moeten weten dat zij gekomen zijn om in het vuur te springen, tenminste als zij verwachten dat een onstoffelijk vuur in hen komt wonen. Laat dus elkeen zichzelf onderzoeken, en zo eten van het brood met de bittere kruiden (Ex 12,9) en drinken uit de beker met tranen (cf Ps 101,10), opdat hij geen strijd zal voeren die uitloopt op zijn eigen veroordeling.

19. Indien niet al wie gedoopt wordt, gered is, zal ik zwijgen over wat daaruit volgt³⁰. Alles moeten zij verloochenen, alles gering achten, met alles lachen, alles van zich afschudden, zij die deze levenswijze aanvangen, om een degelijke grondslag te leggen.

20. Een goed fundament, bestaat uit drie lagen en drie zuilen: onschuld (*akakia*), vasten (*nêsteia*) en matigheid (*sôphrosynê*). Alle onmondige kinderen in Christus moeten daarmee beginnen en als voorbeeld nemen de onmondige kinderen die we waarnemen. Bij hen zal er geen boosheid en geen bedrog ooit gevonden worden, geen onverzadigbare verzadiging en geen onvoldane buik, geen gloeiend noch verdierlijkt lichaam. Want in gelijke mate waarop zij meer voedsel tot zich nemen groeit tenslotte hun lichaam en ook de brand (van de hartstocht).